

№4
2024

ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK KONSERVATORIYASÍ
NÓKIS FILIALÍ

MUSIQA VA SAN'AT AXBOROTNOMASI | ВЕСТНИК МУЗЫКИ И ИСКУССТВА | BULLETIN OF MUSIC AND ART

MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER XABARSHÍSÍ

ILIMIY - METODIKALÍQ JURNAL

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ
BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM INNOVACIYALAR
MINISTRILIGI
ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ MÁDENIYAT
MINISTRILIGI
ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK KONSERVATORIYASÍ
NÓKIS FILIALÍ**

MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER XABARSHÍSÍ
Ilimiy-metodikaliq jurnal

MUSIQA VA SAN'AT AXBOROTNOMASI
Ilmiy-uslubiy jurnal

ВЕСТНИК МУЗЫКИ И ИСКУССТВА
Научно-методический журнал

BULLETIN OF MUSIC AND ART
Scientific-methodical journal

№ 4/2024

SHÓLKEMLESTIRIWSHI:

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali

Bas redaktor: – Allanbaev Rudakiy, professor

Juwaplı xatker: – Kamalova Difuza, *filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktori, docent.*

REDKOLLEGIYA AĞZALARI:

OZODBEK NAZARBEKOV – Ózbekstan Respublikası Mádeniyat ministri, professor;

AZIZBEK TURDIEV – Ózbekstan Respublikası Oliy Majlis Senatının jaslar, mádeniyat hám sport máseleleri komiteti baslıǵı orınbasarı, filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktori (PhD);

BEGIS TEMIRBAEV – Qaraqalpaqstan Respublikası Mádeniyat ministri, docent;

KAMOLIDDIN URINBAYEV – Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası rektori, docent;

OMONILLA RIZAEV – kórkem ónertanıw ilimleriniń kandidati, professor;

HIKMAT RAJABOV – professor;

ORAZALI TOSHMATOV – professor;

BAXT AZIMOV – pedagogika ilimleri kandidati, docent,

MUHABBAT TOLAXOJAEVA – kórkem ónertanıw ilimleriniń doktori, professor;

MARFUA XAMIDOVA - kórkem ónertanıw ilimleriniń doktori, professor;

BOLTABOY SHODIYEV - kórkem ónertanıw ilimleriniń doktori;

OZODA TOSHMATOVA - kórkem ónertanıw ilimleriniń doktori, professor;

SAYYORA ĞAFUROVA – professor;

OYDIN ABDULLAEVA – professor;

IRODA MIRTALIPOVA – kórkem ónertanıw ilimleri boyınsha filosofiya doktori (PhD);

PARAXAT MAMUTOV – kórkem ónertanıw ilimleri boyınsha filosofiya doktori (PhD);

QURBANBAY JARIMBETOV – filologiya ilimleriniń doktori, professor;

ALIMA BERDIMURATOVA – filosofiya ilimleriniń doktori, professor;

ZIYADA BEKBERGENOVA – filologiya ilimleriniń doktori (DSc), professor;

ALIMA PIRNIYAZOVA – filologiya ilimleriniń doktori (DSc);

YUSUPOV QONÍSBAY – pedagogika ilimleriniń doktori (DSc), professor;

UTEBAEV TAJIBAY - pedagogika ilimleriniń doktori (DSc), professor;

SEYTKASIMOV DAULETNAZAR - pedagogika ilimleriniń doktori (DSc);

ARTÍQBAY EREJEPOV – pedagogika ilimleri boyınsha filosofiya doktori (PhD), docent;

JAÑABAY MARZIYAEV – filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktori (PhD), docent;

Jurnal qaraqalpaq, ózbek, rus hám ingliz tillerinde jılına 2 márte basıladı. Jurnal Ózbekstan Respublikası Prezidenti Administraciyası janındaǵı Málimleme hám ǵalaba kommunikaciýalar agentligi tárepinen mámleketlik dizimnen ótkerilgen. №047569 4-oktyabr, 2022-jıl.

Ózbekstan Respublikası Joqarı Attestaciya Komissiyasınıń 2024-jıl 30-iyuldaǵı 358-sanlı qararı tiykarında jurnal 17.00.00-Kórkem ónertanıw ilimleri jónelisi boyınsha dissertaciya nátiyjelerin baspadan shıǵarıw ushın arnalǵan jetekshi ilimiy jurnallar qatarına kiritilgen.

Redaksiya mánzili: Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali Turan oypatı 29-jay.

E-mail: ozdknf@edu.uz, UZDK_Nukus@exat. Tel:551020540 Veb-sayt: <https://science.uzdknf.uz/>

ISSN-2181-4112

DUWTAR SAZ ÁSBABÍN ZAMANAGÓYLESTIRIWDÍN ÁHMIYETI

Kamalova G., Dauletbaeva G.

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali

Annotaciya: Bul maqalada qaraqalpaq milliy ġaziynesi duwtar ásbabınıń payda bolıw tariyxı, onıń dúzilisi keltirilgen. Bunnan basqa duwtar ásbabınıń házirgi waqıtta atqarıw mashqalaları hám onıń sheshimi berildi. Duwtar ásbabınıń zamanga say etip elektor variantınıń isleniliwi, ásbap ses qatarınıń tolıqlastırılıwı haqqında sóz etiledi. Maqalanıń tiykarǵı mazmunı duwtar ásbabınıń, onda atqarılıwshı qaraqalpaq qosıq sazlarınıń keyingi áwladlarǵa jetkerip beriw jolların kórsetiw bolıp tabıladı.

Gilt sózler: duwtar, mashqala, elektron, tyuner, ses qatar, sheshim.

Аннотация: В этой статье рассматривается история возникновения народного инструмента каракалпаков — дутар, а также его конструктивные особенности. Обсуждаются проблемы, с которыми сталкиваются исполнители этого инструмента в настоящее время. Кроме того, упоминается электронная версия дутара и расширение его звукоряда. Основная цель статьи — сохранить каракалпакские песни и мелодии для будущих поколений.

Ключевые слова: дутар, проблема, электрон, тюнер, звукоряд, решение.

Annotacion: This article explores the history of the traditional Karakalpak instrument, the dutar, along with its structural features. It discusses the challenges faced by performers of this instrument today. Additionally, it mentions the electronic version of the dutar and the expansion of its sound range. The main goal of the article is to preserve Karakalpak songs and melodies for future generations.

Key words: dutar, problem, electronic, tuner, sound range, solution.

Kirisiw: Húrmetli birinshi prezidentimiz I.A.Karimovtıń “Xalqımızdıń súyenishi ata-babalarımızdıń qaldırǵan áhmiyetli miyraslarınıń ózi bir úlken ġaziyne. Bul ġaziyneden aqılǵa say paydalanıw lazım. Ata-babalar wásiyatına sadıq hám múnásip bolıwımız kerek” degenindey ájdadlarımız qaldırǵan biybaha ġaziynelerin hám onı aǵızbay-tamızbay atadan balaǵa jetkerip kelgen pidáyı atqarıwshılardı tariyx betlerinde kórsetiw sawaplı is bolıp otır.

Hárbir xalıqtıń ruwxıy dúnyası, mádeniyatı, tili, etnografiyası, arxitekturası, ádebiyatı, milliy muzıkası bar. Qaraqalpaq awızeki professional muzıkasında baqsıshılıq dásturleriniń rawajlanıwı, onıń atqarıwshıları bolǵan ayırım baqsılardıń

dóretiwhshilik ómiriniń keńeyip olardıń fantaziyasınıń kem-kemnen joqarı dárejege kóteriliwi nátiyjesinde sazlar payda bola basladı.

Tiykargı bólim: Erte dáwirlerden baslap qaraqalpaqlardıń jırawshılıq, baqsıshılıq, qıssaxanlıq ónerleri xalqımız arasında awızsha usılda saqlanıp, ustaz-shákirt jolı menen rawajlanıp kelgen. Qaraqalpaq xalıq jırshılarınıń duwtar shertip, qosıq aytıp atqaratuǵın óner iyesiniń biri baqsı dep ataladı.

Qaraqalpaq baqsıları jırawlarǵa qaraǵanda keyinirek payda bolǵan. Xalqımız Orta Aziyaǵa kóship kelgennen soń, ásirese Xorezmge kelgennen keyin qaraqalpaqlarǵa baqsıshılıq óneri keńnen taralǵan. Baqsılar óziniń repertuari, shertetuǵın sazı, hawazı, qosıq aytıw monerası boyınsha jırawlardan keskin ajıralıp turadı. Jırawlar qobız benen jırlasa, baqsılar duwtar shertip qosıq aytadı. Jırawdı “jırladı”, baqsını “ayttı” delinedi. Yáǵniy “Jıraw jırlattıq”, “baqsı ayttırdıq” dep aytadı. Baqsıshılıq qaraqalpaqlarǵa Orta Aziya xalıqlarınan kirgen, qaraqalpaqlar baqsıshılıqtı túrkmen baqsılarınan úyrenen. Burınnan kiyatırǵan jırawshılıq ónerine baqsıshılıq óneri qosılıp kórkem óner bayıǵan.

Baqsı sózi túrk tilles xalıqlarda burınnan kiyatırǵan eski sóz. Ózbek shayırı Lutfiy “Gul va Nawrız” dástanında “Yanadur quwastım, bir yaxshılardıń, Mongol sawatın bilgen baqshılardıń” (jaqsılardan hám mangol sazın bilgen baqsılardan támem bar)-deydi.

Qaraqalpaqlar arasınan Aqımbet, Muwsa, Edenbay qusaǵan ataqlı baqsılar shıǵıp, baqsıshılıq ónerin joqarı basqıshqa kótergen. Qaraqalpaq xalqı eski Xorezm mádeniyatın keńnen úyrenip, onnan paydalanǵan. Nátiyjede “Ǵárip ashıq”, “Yusup-Axmet”, “Góróǵlı”, “Sayatxan Xamra” sıyaqlı dástanlar baqsılardıń negizgi repertuari bolǵan [1: 81-89].

Baqsılardıń tiykargı atqarıw quralı duwtar ásbabı bolıp tabıladı. Duwtar Orta Aziya xalıqları hám Qaraqalpaq xalqı arasında keńnen taralǵan muzıkalıq ásbap. Ózbek hám Túrkmen xalıq muzıkasın toplaǵan hám izertlegen ilimpazlar V.A.Uspenskiy hám V.M.Belyayevlar duwtardıń kelip shıǵıwı haqqında ayırım ańızlardı keltiredi. Olardıń aytıwı boyınsha biziń dáwirimizden burın IV-V ásirlerde jasaǵan Áplatun (Platon) hámde biziń dáwirimizdiń VIII-IX ásirinde jasaǵan Muhammed Payǵambardıń dostı Házireti Áli zamanınan bizlerge kelip jetken. Ańızlarǵa qaraǵanda, duwtar saz ásbabı qobızǵa uqsap áyyem zamanlardan bar ekenligin aytıwǵa boladı. Orta Aziyanıń belgili ilimpazları (Dárvish Áli-Changi, Kavkaviy, Farabiy) miynetlerinde duwtar haqqında maǵlıwmatlar bar. Duwtar sózi parsı tilinen alınıp “duw”- eki “tar”- sım mánisin ańlatadı. Onıń dawıs diapazonı bir oktavadan ziyatlaw.

Duwtar ásbabı óz dúzilisi boyınsha basqa xalıq saz ásbaplarınan ajıralıp turadı. Ol bas bólimi, dáste, dawıs shanaǵı (gewdesi) bolıp úsh tiykargı bólimge bólinedi. Ásbaptıń bas bóliminde eki qulaq jaylasadı, olar óz gezegi menen tardı

uslap turıw hám ásbaptı sazlaw wazıypasın atqaradı. Bas bóliminde jáne shashaq qoyılıwı múmkin. Shashaq ápiwayı hám toqıma sabaǵınan isleniledi hám moyınshaqlar menen bezetiledi.

Dástesi 13-18 perdege bólinedi. Perdeler ishekten baylanadı, kólemi jaǵınan derlik birdey bolıp keledi. Olardıń ishinde tek eki perde ózgeshe bolıp, basqa perdelerge qaraǵanda kólemi jaǵınan úlkenlew boladı hám olardıń óz ataması bar. Birinshisi “aydın” perde, ekinshisi “shırwan” perde. Duwtardıń dáste bólimi menen gewde bólimi birigiske jeri moyın dep ataladı. Duwtardıń moynı súyekten islengen naǵıslar menen bezetiledi. Sonlıqtan bunday duwtarlardı “Ala moynaq duwtar” dep ataydı. Moyınnıń ústki tárepinde hár usta óziniń tamǵasın qoyadı yaǵnıy óziniń oylap tapqan naǵısın. Usı tamǵa járdeminde duwtar qaysı usta tárepinen soǵılǵanlıǵın anıqlawǵa boladı.

Dawıs shanaǵı yaǵnıy gewdesi eki túrde bolıwı mumkin. Birinshi- “oyma”. Bul duwtar túrinde onıń gewdesi tut aǵashınan kerekli kólemi alınıp hám sol aǵash egelip, oyılıp duwtar formasına keltiriledi. Sonıń ushın da bul duwtar túri “oyma” delinedi. Bul duwtar túri ıssı-suwıq sharayatına shıdamlı boladı. Ekinshi túri- “qurama” duwtar. Bunda tut aǵashtan qawınnıń tiligine uqsǵan qabırǵalar isleniledi hám bul qabırǵalar arnawlı jelim menen bir-birine biriktiriledi. Sonlıqtan da bul duwtar túri “qurama” atamasın alǵan. Qurama duwtar oyma duwtarǵa qaraǵanda massası jaǵınan jeńillew bolıp keledi. Biraq bul duwtar túrin jıllı sharayatta uslaw kerek. Qurama duwtar suwıq, ızǵar jerde qalıp qoyǵan jaǵdayda onıń qabırǵa arasındadı jelim óz kúshin joǵaltıp, qabırǵalar ashılıp ketiwi múmkin. Dawıs shanaǵınıń ústingi tárepi juqa aǵash penen jabıladı hám qaqpap dep ataladı. Qaqpap ústine kóp bolmaǵan mayda tesikler tesiledi. Bul tesikler dawıs shanaǵında hawanıń aylanısın jaqsılaydı hám duwtar sestiniń jaqsı shıǵıwın támiyinleydi.

Duwtarda eki tiyek boladı, birinshisi “shaytan” tiyek dep atalıp ol duwtardıń bas bólimi menen dástesi birikken jerde jaylasadı. Ekinshi tiyek qaqpap ústinde aǵashtan islenilgen, úlken bolmaǵan formada qollanıladı. Tiyektiń tiykarǵı wazıypası tardı kóterip turıw bolıp tabıladı.

Joqarıda aytıp ótkenimizdey duwtar eki tarlı ásbap. Onıń tarları sımnan islenilgen boladı. Bul tarlar duwtardıń bas bóliminde jaylasqan qulaqlarǵa tartılıp duwtardıń eń tómengi bólimindegi arnawlı ilmekke qıstırıladı (quramalı duwtarlarda qabırǵalar birikken jeri). Duwtar tarları kvartaǵa sazlanadı.

Qaraqalpaq duwtarları 1956-jılı qaytadan islenip shıǵıldı. Bunıń nátiyjesinde duwtarlardıń sestı kúsheydi, ses kólemi keńeydi, texnikalıq múmkinshilikleri arttı. Mine aradan sál kem 70 jıl ótip atırǵan eken duwtar ásbabı túrli duwtar ustaları tárepinen islenilip kelinbekte. Qaraqalpaq ala moynaq duwtar ustaların atap ótsem Genjalı, Botaybay, Qazımuxammed, Jarmuxammed, Seytniyaz, Bekturǵan,

Muratbay Pirnazarov, Júzimbay, Ayab, Maxset, Jalgas, Qılıshbay hám tağı da basqa ustalar bar.

Zaman rawajlanıwı menen texnika da rawajlanıp kelmekte. XXI ásir texnologiya ásiri bolǵannan keyin bizdi qorshaǵan álem texnologiyaǵa tiykarlanǵan desek asıra aytqan bolmaymız. Sebebi biz bir kúnimizdi de texnologiyasız kóz aldımızǵa keltire almaymız. Sol ushın da aldınǵı dáwirde paydalanılǵan zatlardıń derlik hámmesi jańalanıp, texnologiya járdeminde zamanǵa say bolıp atır. Mısalı aldınǵı ásirlerde baylanıs quralı tek xatlar bolǵan bolsa, házirgi dáwirde telefon járdeminde qálegen insanımızǵa xabarımızdı sanalǵan sekunda jetkize alamız. Aldınǵı ásirlerde uzaq jerlerge tek ǵana jayaw yamasa at-arbalar menen uzaq waqıtta jetetuǵın bolsaq, házir avtomobil járdeminde uzaǵımızdı jaqın qılıp qısqa waqıt ishinde kerek mánzilimizge jetip alamız. Mısallar júda kóp, al bizlerdiń jetkerejaq bolǵan oyımız-texnologiya insannıń turmısın jeńillestiriwge járdem beretuǵın qural bolıp tabıladı. Usınday texnologiyalardıń rawajlanıp atırǵan dáwrine bizlerdiń saz ásbaplar sayma? - degen soraw erksiz keledi. Bul sorawdıń juwabın maqalamızda keltirip ótpekshimiz.

Bir tárepten qarasaq duwtar bul qaraqalpaq xalqınıń ǵaziynesi, onıń tariyxın, milliyliǵın kórsetip beriwshi ásbaplardıń biri. Áyyemgi dáwirlerde duwtar ásbabı xalqımızdıń baxıtlı kúnlerinde, bázim toylarında atqarılıp kelingен. Házirgi dáwirde de duwtar ásbabı toylarda, bázim-geshteklerde, koncert keshelerinde atqarılardı. Duwtardı koncertlerde atqarıwda qolaysızlıqlar kelip shıǵadı, olardan eń tiykarǵısı bul duwtardıń sestiniń tıńlawshılardıǵa anıq hám tınıq jetip barmawı. Sebebi koncertlerde duwtar ásbabı mikrofon menen atqarılardı. Bunda mikrofonnıń nadurıs jerde turıp qalıwı, atqarıwshınıń mikrofonǵa bilmey tiyip ketiwi, mikrofon nasaz bolıw jaǵdayları ushıraydı.

Bunnan basqa mashqalanıń biri bul duwtardıń qáte sazlanıwı. Durıs, házirgi dáwirde baqsı hám sázendelerdiń sanı kóbeydi, degen menen, olar arasında duwtardı qáte sazlawshılar, sazlap bilmeytuǵınlar ushırasıwı ayanıshlı jaǵday dep oylaymız. Mine usı eki mashqala sheshimi retinde Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialı “Ulıwma kásiplik hám social-gumanitar pánler” kafedra baslıǵı Talǵat Dauletbaev óziniń “Zamanagóy duwtar” proektin islep shıqtı.

“Zamanagóy duwtar” proektiniń baslı mazmunı duwtardı házirgi zamanǵa say qılıp, onıń atqarıwın jeńillestiriw bolıp tabıladı. Bunda ápiwayı quramalı duwtar alınadı hám kerekli úskeneler menen onıń gewde bólimine “dawıs tartıp alıwshı” (zvukosnimatel) úskenesi ornatılardı. Bul úskene járdeminde duwtar tikkeley basqarıw pultine jalǵanadı soń dawısı kalonkalar járdeminde tıńlawshılardıǵa anıq hám tınıq estiliwi támiyinlenedi. Bir sóz benen aytqanda duwtardıń elektron túri payda boladı. “Dawıstı tartıp alıwshı” úskenesi dawıs shanaǵındaǵı hawanı

basqarıp, úlken hám kishi dawıs tolqınların balansta uslap turıwǵa járdem beredi. Sonday-aq “dawıs tartıp alıwshı” úskenesinde tyuner bar. Tyuner-bul sestin biyikligin anıqlawshı ásbap bolıp, onıń járdeminde duwtardı qálegen biyiklikte, basqa ásbaplardıń járdemisiz sazlaw imkaniyatın beredi. Bunda birinshi bolıp bir tarın kerekli biyiklikte alamız, al ekinshi tarın birinshi tarǵa kvarta aralığında sazlaw kerek. Sonda duwtar ásbabımız durıs sazlangan boladı. “Dawıs tartıp alıwshı” járdeminde duwtar atqarılıwında hesh qanday mikrofon kerek bolmaydı. Bul úskene duwtardıń ses koloritin saqlaǵan halda, texnologiya járdemi menen zamańǵa say qıldı dep oylaymız. “Dawıs tartıp alıwshı” tek ǵana duwtar ásbabına emes, al basqa ústi jabıq saz ásbaplarǵa da ornatılса boladı. Bunday jaǵdayda sol ásbaplardıń da atqarılıwında kóplegen jeńillikler bolatuǵınlıǵına isenimimiz kámil.

Duwtar saz ásbabınıń jáne bir ózgesheligin joqarıda aytıp ótken edik. Bul onıń perde ózgeshelikleri, yaǵniy duwtar dástesinde eki úlken “aydın” hám “shırwan” perdeleri bar. Usı perdeler bolǵanlıǵı sebepli duwtarda tolıq ses qatarı shıqpaydı. Túsindirip ótsem: dáste “lya#”, “si”, “do”, “do#”, “re”, “mi”(aydın perde), “fa”, “fa#”, “sol”, “sol#”, “lya”, “si”(shırwan perde), “do” notalarınan turadı. Kórip gúwası bolǵanıńızday ses qatarda “re#” hám “lya#” sesleri jetispeydi. Bul sesler qaraqalpaq muzıkasına kerek bolmaǵanba?- degen soraw payda boladı. Juwabı retinde-awa desek te boladı, sebebi qaraqalpaq namaları, qosıq sazları ózgeshe lad, koloritte jazılǵan. Usı sebepten be olarǵa “re#” hám “lya#” seslerine mıtájlik sezilmegen. Házirgi dáwirge kelip hár túrli janrlardıń qosındıları kóp ushırasadı. Usı sózimizdiń dálili retinde, kórkem ónerimizde estrada jónelisine milliy saz ásbaplarınıń qosılıwı kóp ushırasıp atır. Jáne de duwtardıń xalıq saz orkestrlerine, jeke ásbaplar menen qosılıp atqarılıwınıń gúwası bolıp kelmektemiz. Mine usınday waqıtta joqarıda aytılıp ótilgen “re#” hám “lya#” seslerine mıtájlik payda boladı. Sebebi “re#” nıń ornına “mi” sestі, al “lya#” nıń ornına “si” sestі alıńǵanlıǵı sebepli duwtar ásbabı falsh esitiledi. Sol jaǵdaydıń üstinde de Talǵat Dauletbaev bas qatırıp, sheshimin oylap tapqan. Bunda “aydın” hám “shırwan” perdeleri kerekli jerinen qaytadan perde baylanıladı, bunıń nátiyjesinde “mi” (aydın perde) “re#” hám “mi” notasına, al “si” (shırwan perde) “lya#” hám si notalarına bólinedi. Usınday etip duwtar ásbabı tolıq ses qatarǵa iye boladı hám onıń basqa saz ásbaplar menen, estrada jónelisinde, orkestrler menen birge atqarılıwǵa keń mımkinshilik jaratıladı.

Juwmaq: Juwmaqlaw retinde zaman rawajlanıp kiyatırǵan eken biziń áyyemgi saz ásbaplarımızda zaman menen birge qádem basıp, ózgeriwi kerek degen oy pikirge keldik. Áyyemgi dáwirden kiyatırǵan nama, sazlarımızdı ózgerissiz kóp ásir dawamında saqlap qala almaytuǵınıımız kúndey aydın. Sebebi bul nama, sazlardı keyingi áwladǵa jetkizetuǵınlar biz jaslar bolıp tabılamız. Házirgi dáwir jasları hámımızge málim, shet el mádeniyatına qızıǵadı. Yaǵniy

qaraqalpaq milliy qosıq, sazlarına degen qızıǵıwshılıq jıl sayın kemeyip kelmekte. Bul jaǵdaydıń aldın alınbasa aradan jáne 50 jıl ótse duwtar saz ásbabın atqaratuǵın jaslar qaladıma?- bul sorawǵa hámme de juwap qaytarıwǵa qıynaladı. Bul jaǵdaydıń aldın alıwǵa járdem beredi dep maqalamızda keltirgen “Zamanagóy duwtar”dı aytıwımız orınlı.

Egerde duwtar elektron formasında jaslarǵa usınılsa, qaraqalpaq saz, namaları atqarılsa, bálkim olar shet elde keńnen tarqalǵan elektron gitaraǵa qızıqqanday bul duwtarǵa óz qızıǵıwshılıǵın bildirer. Bálkim olarǵa sol elektron gitaranıń keregi bolmay qalar. Bul sorawlarǵa “Zamanagóy duwtar” proekti ámelge asqannan keyin ǵana juwap bere alamız. Biraq sorawlarǵa unamlı juwap alıwımızǵa isenimimiz kámil. Duwtar ásbabımız burınǵı túrinde bolsın, jańa túrinde bolsın xalqımızǵa kóplegen ásirler dawamında baxıtlı kúnlerinde xızmet etedi degen úmittemiz.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Dauletbaeva.G. “Baqshılıq óneriniń rawajlanıwı hám dáslepki baqshılıq mektepleri” Modern education and development-6 san. 81-89
2. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TENELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.
3. Tawbemuratova A., Allambergenova G. FOLK TRADITIONS OF TEACHING YOUNG PEOPLE TO PLAY MELODIES //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1.
4. Turdimuratov Q., Maxammatdinova L. THE HISTORY OF ART IN FOLK PEDAGOGY //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1
5. Gúlmariyam K. QARAQALPAQ QIZ BAQSISI SAPARGÚL //World scientific research journal. – 2023. – Т. 22. – №. 2. – С. 39-42.
6. Gúlxumar D., Gúlmariyam K. BAQSISHILIQ ÓNERINIń RAWAJLANIWI HÁM DÁSLEPKI BAQSISHILIQ MEKTEPLERI. – 2024.

MAZMUNÍ

MUZÍKATANÍW

1	Раджабова С.Р. СОВРЕМЕННОЕ ВОКАЛЬНОЕ ПРОИЗВЕДЕНИЕ: СОЕДИНЕНИЕ ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В АЦИОНАЛЬНОМ МУЗЫКАЛЬНОМ ИСКУССТВЕ.....	3
2	Туйчиева Р.Х. СОНАТА ДЛЯ СКРИПКИ И ФОРТЕПИАНО ФАТТАХА НАЗАРОВА В КЛАССЕ КАМЕРНОГО АНСАМБЛЯ.....	12
3	Muxamedjanova Z. YOSH KOMPOZITORLAR IJODIDA KAMER-CHOLG‘U ASARLARINING IJROCHILIK TALQINI.....	17
4	Ражабова Н.Ф. ЛАДЫ НАРОДНОЙ МУЗЫКИ В КУРСЕ СОЛЬФЕДЖИО.....	26
5	Saidxonov A.S. IOGAN SEBASTYAN BAX OHANGLARDAN TARALAYOTGAN HAYOT.....	31
6	Muxamedjanova Z. B.TURSUNBOYEVNING FORTEPIANO UCHUN “SAVTI KALON SOQIYNOMASI” MAVZUSIGA VARIATSIYASI TAHLILI VA TALQIN MASALASI.....	36
7	Чаршемов Ж.А. ОРКЕСТР УЧУН КОНЦЕРТ ЖАНРИ ТАРИХИ.....	44
8	Kamalova G.M. JAMIL CHARHEMOVTIŇ “POPURRI” SHÍGARMASINIŇ ÓZGESHELIGI.....	52
9	Allaniyazov B.Q. «MUXAMMES» JANRINIŇ TEORIYALÍQ HÁM ÁMELIY MASHQALALARI.....	58
10	Мухамедзиянов К.Т. О ВОКАЛЬНОМ ЦИКЛЕ «РУБАЯТ» НОДИРА МАХАРОВА НА СЛОВА АЛИШЕРА НАВОИ.....	64

KÓRKEM ÓNER

11	Allanbaev R.O. MUZÍKALÍ SHÍGARMALARDIŇ QARAQALPAQ TEATRÍNDÁ TUTQAN ORNI.....	69
12	Djumaniyazov U.M. XALQ CHOLG‘ULARI ORKESTRIDA RUBOB PRIMANING O‘RNI.....	76
13	Áliev N.Ġ. QARAQALPAQ MUZIKA MÁDENIYATINDA DEMLI ÁSBAPLAR.....	81
14	Kamalova G., Dauletbaeva G. DUWTAR SAZ ÁSBABÍN ZAMANAGÓYLESTIRIWDIŇ ÁHMIYETI.....	89
15	Karimova N. O‘ZBEKISTONDA O‘TKAZILAYOTGAN XALQARO TIVALLARNING MADANIY ALOQALARDAGI ROLI (Xalqaro asal ivali misolida).....	95
16	Ризаев О. ТЕАТР ВА ЗАМОН.....	105
17	Shukurov A. MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASHDA MILLIY MADANIYATNING AHAMIYATI.....	111

18	Хожаназаров Т. ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА ОПЕРА САНЪАТИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ.....	117
19	Мамадалиев А. ЎЗБЕК МАДАНИЙ МУСИҚА ИЖРОЧИЛИГИДА ХАЛҚ ЧОЛҒУЛАРИ АНСАМБЛЛАРИНИНГ ТУТГАН ЎРНИ (чангчилар ансамблида Ф.Содиқовнинг “Ҳумор” асари мисолида)..	122
20	Назаров О. МИЛЛИЙ ЧОЛҒУЛАРДА ЎҚИТИШ УСЛУБИЁТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА МУТАХАССИСЛИК ФАНИ ЎҚИТУВЧИЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ АҲАМИЯТИ (Абдувоҳид Мажидов фаолияти мисолида).....	129
21	Юлдашева М.Б. РОЛЬ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И КУЛЬТУРНОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРОДВИЖЕНИИ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА.....	135

MUZÍKA PEDAGOGIKASÍ

22	Gulmanov I.Sh. DÁP ÁSBABÍN OQÍTÍW METODIKASÍ TARIYXÍ..	143
23	Iseev R. FORTEPIANO SABAGÍNDÁ SES GOZALLÍGÍ ÚSTINDE ISLEW PROCESI.....	154
24	Yusupaliyeva D.K. YANGI O‘ZBEKISTON YOSHLARI TARBIYASIDA MILLIY QADRIYAT: MONIYAT VA MAZMUN....	160
25	Азимов Б. ИЛМ ВА ТАЖРИБАДАГИ ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ (Васильев Феоктист Никифорович ижоди мисолида).....	168
26	Казакбаева М. РОЛЬ И РАЗВИТИИ ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ.....	175
27	Умарова В. РАБОТА НАД ПОЛИФОНИЧЕСКИМИ ПРОИЗВЕДЕНИЯМИ В КЛАССЕ «СПЕЦИАЛЬНОЕ ФОРТЕПИАНО».....	180

JÁMIYETLIK-GUMANITAR PÁNLER

28	Тлеуниязова Г.Б. ЗАМОНАВИЙ ҚОРАҚАЛПОҚ ЛИРИКАСИНИНГ ТАРАҚҚИЁТ ТАМОЙИЛЛАРИДА ШЕЪР КОМПОЗИЦИЯСИ.....	186
29	Бекбергенова А.У. ПИСЬМЕННЫЙ ПАМЯТНИК «КИТАБИ ДЕДЕМ КОРКУТ» И ДАСТАН «ЕР ЗИЙУАР».....	196
30	Бекбергенова А.У. ҚАРАҚАЛПАҚ ОЧЕРКЛЕРИНИҢ РАЎАЖЛАНЫЎ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ (1991-2000-жыллар).....	202

MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER
XABARSHÍSÍ
Ilimiy-metodikaliq jurnal

“STATION X” baspası
Nókis-2024